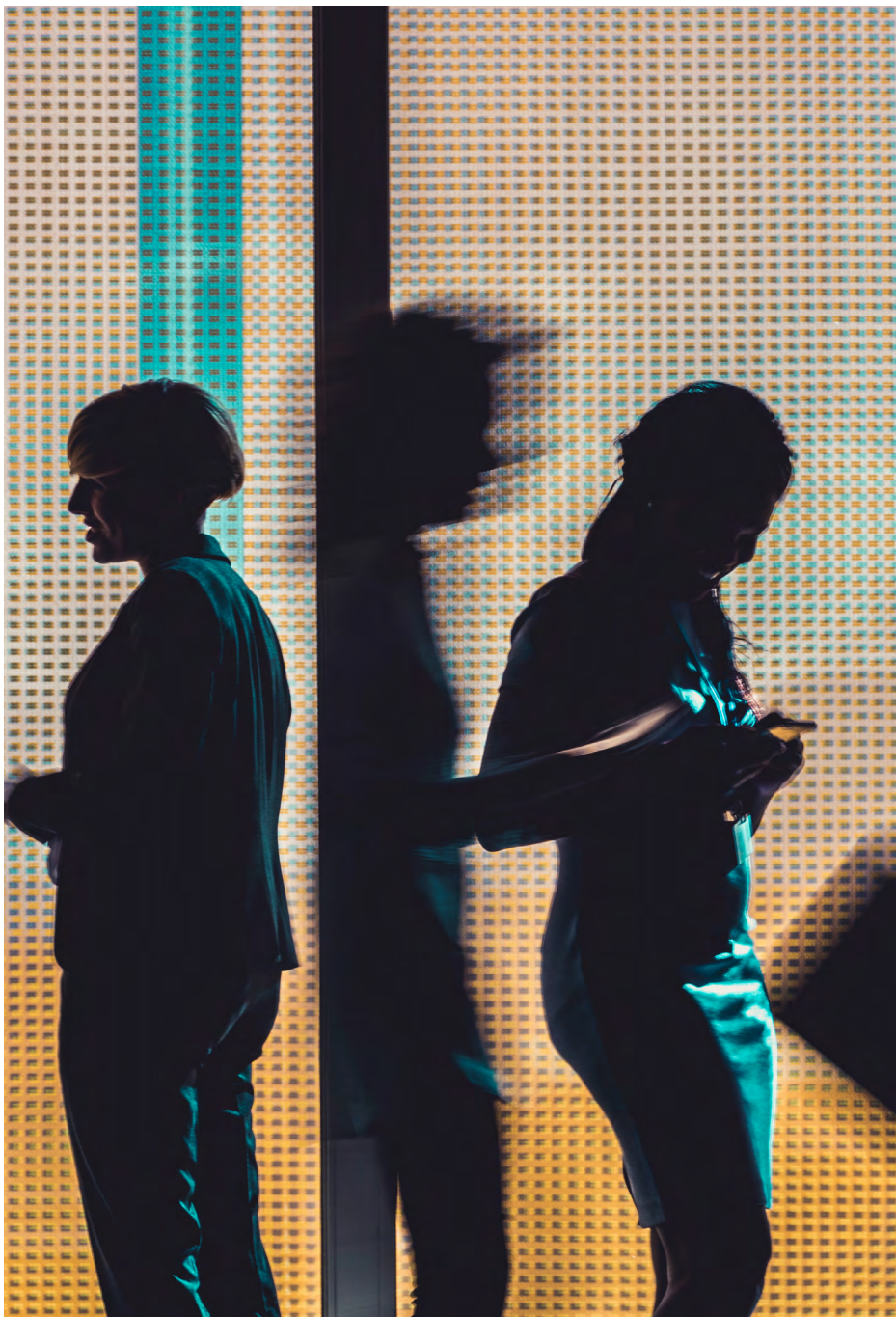

Родно одговорни стандарди

Смернице за ISO и IEC
техничке комитете

iso.org

Родно одговорни стандарди: Смернице за ISO и IEC техничке комитете

1. Опште

ISO и IEC су 19. маја 2019. потписали **Декларацију UNECE која се односи на родно одговорне стандарде и развој стандарда** обавезујући се да ће стандарде које развијају и процес развоја стандарда учинити родно одговорним. Декларација UNECE препознаје да су стандарди тренутно више прилагођени мушкој него женској популацији. Ова декларација подстиче све организације за развој стандарда да креирају родно одговорне стандарде (Gender Responsive Standards (GRS)) и постигну родну равнотежу у својим окружењима за развој стандарда. Декларација и њена примена имају за циљ да организацијама за стандардизацију и онима који учествују у овом процесу обезбеде практичан оквир који ће им помоћи да стандарде које развијају, као и процес развоја стандарда који прате, учине родно одговорним.

Декларација је део **UNECE иницијативе за родно одговорне стандарде (UNECE GRSI)**. Успостављена 2016. године, Иницијатива има троструке циљеве: (i) повећање употребе стандарда и техничких прописа као моћних алата за постизање петог циља одрживог развоја (постизање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица); (ii) интегрисање родне перспективе у развој стандарда и техничких прописа; и (iii) разраду родних индикатора и критеријума који би се могли користити у развоју стандарда.¹

У складу са Декларацијом UNECE и у оквиру ISO и IEC акционих планова за родну равноправност и разноликост, обе организације су се удружиле под надзором Здружене стратешке саветодавне групе (JSAG) са циљем да развију смернице које ће помоћи техничким комитетима да обезбеде развој родно одговорних стандарда.

¹ Декларација UNECE о развоју родно одговорних стандарда, https://unece.org/DAM/trade/wp6/AreasOfWork/GenderInitiative/UNECGenderDeclaration_English.pdf.

Ове смернице имају за циљ да свим учесницима у процесу развоја стандарда, техничким комитетима и радним групама пружи важна разматрања и питања која ће им помоћи у настојању да стандарди које развијају буду родно одговорни. С обзиром на свеобухватност стандардизације, не постоји јединствено решење којим би се осигурао родни аспект стандарда. Сврха ових смерница јесте да буду прве у низу решења која су производ заједничких договора ISO-а и IEC-а, а која се односе на комуницирање, обуку и техничку политику о родно одговорним стандардима.

Иако није обавезно, коришћење ових смерница и обрасца за оцењивање стандарда у погледу родне одговорности препоручује се за све стандарде који укључују интеракцију са људима.

2. Шта су родно одговорни стандарди?

Родно одговорни стандарди су развијени узимајући у обзир начин на који род утиче на садржај, захтеве и примену стандарда. Они обезбеђују да потребе и искуства жена и мушкараца буду интегрална димензија у пројектовању и перформансама производа, процеса или услуге које стандардизација обухвата. Укратко, родно одговорни стандард је **стандард који одражава разумевање физичких разлика и родних улога и подједнако се бави потребама жена и мушкараца.**

Родно одговорни стандарди обухватају и пол и род. Они који раде на развоју стандарда треба да узму у обзир постојање биолошких реалности, као и друштвене и културне елементе који дефинишу улоге/очекивања за жене и мушкарце. Биолошке и социјалне/културне димензије такође се морају узети у обзир у развоју стандарда.

Као што је наведено у UNECE смерницама за развој родно одговорних стандарда, „како бисмо разумели како пол и род могу утицати на стандард, можемо размотрити пример шпорета. Током 2018. године ISO је објавио нове смернице за шпорете. ISO је сарађивао са **Глобалном алијансом за чисте шпорете** како би побољшао безбедност и ефикасност.² Шпорети за кување на чврста горива (тј. угаљ, ђубриво итд.) и керозин били су главни узрок загађења у затвореном простору. Процењује се да је загађење у затвореном простору узрок 3,8 милиона превремених смрти годишње.³ Загађење у домаћинству више је утицало на жене и децу него на друге.⁴ Због родних културних норми жене често троше више времена на припрему хране повећавајући тиме своју изложеност штетном загађењу. Штавише,

2 ISO, *New Guidance in the Cookstoves Series*, 2018.

3 WHO, *Household air pollution and health*, 2018.

4 WHO, *Household air pollution and health*, 2018.

истраживања су показала да због биолошких разлика загађење представља већу опасност по здравље жена него мушкараца.⁵ У случају шпорета, жене су у већем ризику због полних и родних разлика”⁶.

3. Која је ваша улога као учесника у развоју родно одговорних стандарда?

Сви водећи тимови (TC/SC/PC/SyC/WG) имају важну улогу у обликовању правца /предмета и подручја примене стандарда и вођењу процеса развоја, а то је посебно значајно како би се обезбедило да стандарди буду родно одговорни, јер сви учесници у процесу морају да разматрају питање родне одговорности током процеса развоја стандарда. Рано оцењивање у фази предлога помоћу приложеног обрасца и стално оцењивање различитог утицаја стандарда на жене и мушкарце током процеса развоја и преиспитивања стандарда, засновано на подацима разврстаним по полу у идеалном случају, може допринети томе да и жене и мушкарци имају равноправне користи од стандардизације.

Слика 1: Препоручени процес за оцењивање родне одговорности у стандардима

5 Clougherty J. E. (2010). A growing role for gender analysis in air pollution epidemiology. *Environmental health perspectives*, 118(2), 167–176. <https://doi.org/10.1289/ehp.0900994>.

6 https://unece.org/sites/default/files/2022-01/Guidelines%20on%20developing%20gender%20responsive%20standards%20Advanced%20Copy%20v0_1%20220119.pdf.

ПРВО, оцените разноликост мишљења у техничким комитетима, поткомитетима, пројектним комитетима и радним групама и размотрити различите интересе у оквиру групе за израду нацрта.

ДРУГО, претпоставите да родне разлике ИМАЈУ утицаја

Како би се осигурало да су стандарди родно одговорни, битно је почети са раном претпоставком да постоје родне разлике и да ће то утицати на стандард који се развија. Овај принцип је кључан за одређивање да ли стандард функционише ефикасно, исправно и/или другачије утиче на жене и мушкарце. Разумевањем потенцијалних родних разлика у стандарду у фази предлога, садржај стандарда током фазе радног нацрта, нацрта комисије и јавне расправе може проактивно да се прилагоди тако да обухвати те разлике како би се обезбедила једнака безбедност и ефикасност за жене и мушкарце.

Неке од најчешћих физичких или физиолошких разлика између мушкараца и жена које треба да разматрају они који развијају стандарде обухватају:

- снагу хватања;
- физичке димензије/величину тела;
- хормоне;
- дебљину коже;
- проценат масноће у телу;
- снагу тела;
- препознавање гласа;
- центар равнотеже;
- трудноћу;
- препознавање лица;
- родне разлике током старења.

Осим физичких карактеристика, они који доносе стандарде такође треба да узму у обзир разлике између жена и мушкараца због друштвено конструисаних улога/очекивања као што су:

- Динамика моћи/власти у домаћем и јавном домену (тј. ко ће највероватније доносити одлуке; ко ће највероватније имати контролу над ресурсима итд.)

- Радно окружење (тј. ко ће највероватније имати више улога нижег ранга, да ли постоје улоге које се обично сматрају женским или мушким улогама, родне неједнакости у руковођењу, унапређивању, запошљавању, да ли ће структура/услови рада подједнако омогућити приступ послу и мушкарцима и женама итд.)
- Разлике у понашању/култури (тј. правила облачења, приступ одређеним услугама као што су банкарске/финансијске или образовне, слобода кретања итд.)
- Друштвена одговорност (тј. брига о старијима, брига о деци, итд.)

Друштвено конструисане улоге и очекивања разликују се унутар и између земаља, региона, социоекономских група, верских група итд. Они који учествују у развоју стандарда треба да настоје да идентификују и разумеју утицаје тих родних разлика које су засноване на култури, географији итд. док одржавају перспективу глобалне релевантности тражећи релевантно знање и/или стручност и обезбеђујући да чланство у комитету/групи буде довољно разнолико

Узимајући у обзир питања наведена у даљем тексту и претходне карактеристике, они који доносе стандарде могу да оцене и утврде како да се на прави начин баве утицајима родних разлика у стандардима за производе, процесе и услуге.

- **Питање 1:** Да ли ће производ, процес или услугу који су предмет стандардизације користити људи и/или ће утицати на људе директно или индиректно?
- **Питање 2:** Да ли су производ, процес или услуга који су предмет стандардизације идентификовани као они који ће се користити у другом стандарду?
- **Питање 3:** Ако је одговор на претходно питање потврдан – да ли се тај стандард односи на производ, процес или услугу које ће користити људи?

Ако је одговор на прво питање потврдан, или је потврдан на друго и треће питање, онда тај стандард има потенцијалне родне импликације.

ТРЕЋЕ, размотрите потенцијалне родне импликације узимајући у обзир и физичке и друштвене аспекте рода и одредите да ли, у случају стандарда који је у питању, родне импликације захтевају:

Значајне мере како би се осигурало да је стандард који се развија родно одговоран.	<p><i>Постоје значајне родне разлике које могу имати значај и импликације за стандард у развоју и које ће захтевати конкретне мере како би се осигурали равноправни исходи за жене и мушкарце</i></p> <p><i>Примери: лична заштитна опрема, софтвер за препознавање гласа</i></p>
Поједине мере како би се осигурало да је стандард који се развија родно одговоран.	<p><i>Постоје поједине родне разлике које могу имати значај и импликације за стандард у развоју и које ће захтевати поједине мере како би се осигурали равноправни исходи за жене и мушкарце</i></p> <p><i>Примери: безбедност машина, финансијске услуге</i></p>
Минималне мере како би се осигурало да је стандард који се развија родно одговоран.	<p><i>Постоје ограничене родне разлике које могу имати значај и импликације за стандард у развоју и које ће захтевати минималне мере како би се осигурали равноправни исходи за жене и мушкарце</i></p> <p><i>Примери: лабораторијска опрема, пластика</i></p>

Оно што треба избегавати јесте „родно слепило“ које чини да се праве грешке приликом разматрања импликација физичких и/или друштвених разлика између жена и мушкараца.

ЧЕТВРТО, тражите и користите податке разврстане према полу

Велика количина „података“, у најопштем смислу речи, користи се у развоју стандарда. Подаци могу бити у виду знања, статистика, истраживања, илустрација итд. Подаци су кључни у процесу развоја стандарда. Они који развијају стандарде треба да буду свесни да подаци могу бити непотпуни или да на њих може утицати пристрасност. Од суштинског је значаја да чланови комитета разумеју податке које користе и њихова ограничења.

Подаци раздвојени према полу прикупљају се и представљају табеларно, посебно за жене и за мушкарце. Они омогућавају мерење разлика између жена и мушкараца у односу на различите димензије (нпр. социјалне, економске, физичке итд.) и представљају један од захтева за добијање статистике засноване на роду. Међутим, родна статистика је више од података разврстаних према полу. Располагање подацима раздвојеним према полу не гарантује да су, на пример, појмови, дефиниције и методе добијања тих података конципирани тако да одразе родне улоге, односе и неједнакости у друштву.

Разматрајући питања која следе, учесници у развоју стандарда могу да оцене податке и креирају стратегије за критичку анализу потребних података како би осигурали њихову одговарајућу употребу и идентификовали могућа ограничења.

- **Питање 4:** Да ли постоји довољно података за разумевање родне разлике крајњих корисника стандарда у развоју?
- **Питање 5:** Уколико нема довољно података, који подаци недостају и како ће технички комитети, поткомитети и радне групе приступити таквим подацима?

Подаци разврстани према полу ће можда морати да буду додатно разврстани: жене и мушкарци нису хомогене групе. Када се разматра пол, важно је напоменути да ли треба узети у обзир друге варијабле. На пример, док су мушкарци у просеку виши од жена, просечна висина жена и мушкараца варира у зависности од етничке припадности. Слично томе, док је просечна стопа пушења већа код мушкараца него код жена, у групи жена ниског социоекономског статуса проценат пушача је већи него у групи мушкараца високог социоекономског статуса.⁷ Игнорисањем других релевантних фактора подаци разврстани према полу могу довести у заблуду.

⁷ Видети пример: https://www.cdc.gov/pcd/issues/2019/18_0553.htm.

4. Шта треба узети у обзир када се користе подаци разврстани према полу?

4.1 Опште

Важно је напоменути да пронаћи податке разврстане према полу може представљати изазов. Постоје извори који ће укључивати податке на нивоу становништва који су такође разврстани по полу (тј. Светска банка, OECD, WHO, националне агенције за статистику). Подаци о становништву су драгоцени јер дају потпунију слику о томе шта се дешава, међутим, када подаци о становништву нису доступни или нису довољно специфични за потребе стандарда који се развија, онда ће алтернативни извори података/знања морати да буду укључени у процес.

Приликом коришћења података, укључујући податке о роду, важно је разумети квалитет (валидност и поузданост) података⁸. На то утиче начин на који су прикупљени, измерени и представљени. Квалитет података утицаће на употребљивост података. Приликом коришћења података за информисање о развоју стандарда треба узети у обзир следеће.

4.2 Валидност и квалитет обраде/анализе

Ко обрађује и/или анализира податке и како? Да ли су имали имали у виду одређене очекиване резултате или су били објективни приликом обраде података? Онај ко обрађује и анализира податке може утицати не само на њихов квалитет и валидност, већ и на то да ли се на основу података могу донети тачни, непристрасни закључци или одлуке.

4.3 Извор

Извор се односи на порекло података и онога ко их је прикупљао. Кључна разматрања подразумевају начин и место прикупљања података. Ако подаци потичу из онлајн-анкете, то ће утицати на избор учесника у анкети с обзиром на то да би испитаници морали да имају приступ интернету, а могу постојати и друге карактеристике које би разликовале тип особе која одговара на онлајн-анкету (нпр. године, образовање, приход итд.). Ко је прикупио податке? Да ли се та особа сматра неутралном или постоји могућност да је наклоњенија једној страни? На пример, када током избора податке прикупљају новинске агенције, као и политичке партије, препознато је да подаци могу бити пристрасни у зависности од извора.

⁸ За детаљније преиспитивање квалитета података, видети на пример: DAMA-UK (2013). The six primary dimensions for data quality assessment. October 2013 or Black, A. & van Nederpelt, P. (2020). Dimensions of Data Quality (DDQ). DAMA NL Foundation.

4.4 Површинска валидност

Да ли подаци мере оно што треба да се мери? Другим речима, да ли је очигледно да оно што се мери обухвата оно што треба да се мери? Ово је важно разматрање јер се понекад нешто може мерити на више начина, на пример када се мери ниво образовања популације, опције укључују, али нису ограничене на просечне године школовања, удео становништва са завршеним средњим образовањем. Понекад је потребно направити избор индикатора који треба да се користи, а то захтева разматрање питања истраживања и доступности података.

4.5 Величина узорка

Број прикупљених тачака података. Кључно разматрање при одређивању одговарајуће величине узорка јесте упоређивање са релевантном величином популације. Генерално, уколико је укупна популација већа, и величина узорка би требало да буде већа. Ризично је доносити закључке на основу малих узорака јер је мања вероватноћа да ће бити репрезентативни за популацију у целини.

4.6 Репрезентативност узорка

У вези са величином узорка, такође је битно да узорак буде репрезентативан за разноликост у оквиру популације која се проучава. Ако референтна популација из које се узима узорак има специфичне карактеристике, оне треба да буду заступљене у узорку. На пример, ако се интересна популација разликује по годинама, онда је важно да се то одражава у узорку.

4.7 Правременост

Важно је знати када су подаци прикупљени јер то може утицати на употребљивост. На пример, ослањање на податке о индексу телесне масе (BMI) од пре 50 година не би било одговарајуће јер се стопа гојазности повећала током времена. Подаци не би дали добру слику тренутне стварности.

4.8 Подаци имају ограничења

Разумевање тих ограничења је важно за ефикасно коришћење података, а такође обезбеђује идентификацију претпоставки или празнина у подацима /пристрасности како би се одредило да ли/како треба користити податке. На пример, ако су подаци прикупљени на основу узорка који чине младе одрасле особе, али ће се користити у стандарду који утиче и на старије особе, треба размотрити да ли разлика у годинама захтева другачији приступ и да ли ће бити потребно више података. Било каква ограничења у решавању разлика због година треба да буду јасно назначена заједно са свим препорученим стратегијама ублажавања.

5 Шта ако подаци разврстани према полу нису доступни?

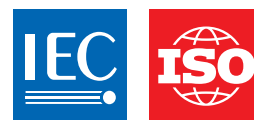
С обзиром на специфичност појединачних стандарда и ограничен предмет и подручје примене, врло је вероватно да подаци разврстани према полу можда неће бити доступни. У том случају, они који развијају стандарде могу размотрити следеће опције:

- Прикупљање података разврстаних према полу

Ако је могуће, идеално решење би било прикупљање података разврстаних према полу у циљу информисања о стандардима.

- Коришћење података који нису разврстани према полу

Ако додатно прикупљање података није опција, онда учесници у развоју стандарда могу да користе постојеће податке узимајући у обзир ограничења података. Ако су подаци доступни само за мушкарце, онда треба размотрити вероватне разлике уколико би се подаци односили на жене (тј. ако се ради о физичкој снази или удаљености између објеката до којих појединци треба да досегну, како би се то разликовало у случају жена). Тамо где не постоје подаци разврстани према полу или не постоје подаци о женама, препоручује се да комитети/групе траже допринос од организација или појединаца са релевантним знањем или стручношћу или чак искуством у вези са темом стандардизације. Ово се може постићи тражењем представника релевантних женских организација (тј. професионалних тела, трговинских удружења, добротворних организација итд. које представљају и/или служе женама), идентификовањем академика, истраживачких организација итд. који проучавају тему са посебним фокусом на род, или ангажовањем стручњака за родна питања који би могао да води и подржи анализу потенцијалних импликација родних разлика, засновану на информацијама. Када се користе подаци који нису разврстани према полу, неопходно је разумети и признати ограничења података и навести све претпоставке како би крајњи корисник могао донети одлуке о применљивости стандарда на жене и мушкарце.

Образац за оцењивање – родно одговорни стандарди

Попуњавање овог обрасца помоћи ће учесницима у доношењу стандарда да оцене како родне разлике могу утицати на нове и ревидиране стандарде и омогућити им да развијају родно одговорне стандарде који равноправно користе женама и мушкарцима.

Учесници у развоју стандарда подстичу се да попуне овај образац и приложе га заједно са новим предлозима пројекта стандарда, као и да га ажурирају по потреби током процеса развоја.

Комитет	
Број документа	
Наслов документа	
Процес (нови предлог, ревизија)	

Assessment Questions:		
a) Да ли ће производ, процес или услугу који су предмет стандардизације користити људи и/или ће утицати на људе директно или индиректно?	да	не
b) Да ли су производ, процес или услуга који су предмет стандардизације идентификовани као они који ће се користити у другом стандарду?	да	не
c) Ако је одговор на претходно питање потврдан – да ли се тај стандард односи на производ, процес или услугу које ће користити људи?	да	не
Ако је одговор на прво питање потврдан, или је потврдан на друго и треће питање, онда тај стандард има потенцијалне родне импликације.		

Описати потенцијалне родне импликације узимајући у обзир и различите физичке и друштвене аспекте рода као што је наведено у Смерницама за родно одговорне стандарде

На основу претходног оцењивања, сматра се да стандард захтева:

Значајне мере како би се осигурало да је родно одговоран <i>Постоје значајне родне разлике које могу да буду релевантне и утичу на стандард и које захтевају конкретне мере како би се обезбедили равноправни исходи за жене и мушкарце.</i>	
Поједине мере како би се осигурало да је родно одговоран <i>Постоје поједине родне разлике које могу да буду релевантне и утичу на стандард и које захтевају поједине мере како би се обезбедили равноправни исходи за жене и мушкарце.</i>	
Минималне мере како би се осигурало да је родно одговоран <i>Постоје минималне родне разлике које могу да буду минимално релевантне и утичу на стандард и које захтевају минималне мере како би се обезбедили равноправни исходи за жене и мушкарце.</i>	

Иако се може утврдити да у стандарду не постоје специфичне родне потребе, то ипак треба пажљиво размотрити и документовати на овом образцу пре доношења коначне одлуке о томе да ли треба узети у обзир род. Треба да се избегава занемаривање и игнорисање разлика између жена и мушкараца и последица које то може имати по стандарде.

Оценити:

d) Да ли постоји довољно података разврстаних према полу да могу да подрже развој и доношење стандарда?	да	не
Ако не, који подаци недостају и како ће чланови комитета пронаћи те податке и приступити им да би одредили родне разлике?		

**International Organization
for Standardization**

ISO Central Secretariat
Chemin de Blandonnet 8
1214 Geneva, Switzerland

© 2022
All rights reserved
ISBN 978-92-67-11278-7

За издање на српском језику:
чланица ISO-а у Републици Србији

Стевана Бракуса 2
11030 Београд
www.iss.rs

iso.org